

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY - HỌC MÔN ÂM NHẠC NGÀNH GIÁO DỤC TIỂU HỌC THEO HỌC CHẾ TÍN CHỈ

Nguyễn Thị Lưu An

Trường Đại học Thủ Dầu Một

TÓM TẮT

Để góp phần đổi mới công tác đào tạo và bồi dưỡng trình độ chuyên môn cho sinh viên ngành giáo dục tiểu học theo học chế tín chỉ nói chung và môn âm nhạc nói riêng, chúng tôi giới thiệu sơ bộ về nội dung chương trình đào tạo môn âm nhạc ngành giáo dục tiểu học, đưa ra phương pháp phù hợp với đặc thù riêng của môn âm nhạc và một số kiến nghị với mục đích tích cực hóa hoạt động học tập của người học. Bên cạnh đó bài viết sẽ giúp cho sinh viên ý thức nghề nghiệp, có kỹ năng thực hành tốt, biết vận dụng các phương pháp để làm hành trang cho việc giảng dạy ở bậc tiểu học trong tương lai.

Từ khóa: âm nhạc, phương pháp dạy học

1. Đặt vấn đề

Trong quá trình dạy học, một trong những yếu tố quyết định chất lượng giáo dục và đào tạo là sự vận dụng phương pháp dạy học. Phương pháp dạy học là cách thức, con đường chuyển tải nội dung kiến thức, kỹ năng để thực hiện mục tiêu của bài học.

Môn âm nhạc khác với các môn học khác vì nó là môn học có đặc thù riêng, âm nhạc vừa là môn khoa học vừa là môn nghệ thuật, việc dạy học âm nhạc cho các lớp không chuyên ngành giáo dục tiểu học nhằm mục đích cung cấp kiến thức, kỹ năng và phương pháp dạy học âm nhạc cho sinh viên để sau này ra trường giảng dạy môn âm nhạc cho khối tiểu học.

Thực tế từ sau khi được tham gia lớp bồi dưỡng cho giảng viên các trường cao đẳng sư phạm với nội dung “Triển khai chương trình, giáo trình trình độ cao đẳng và đại học sư phạm, đổi mới nội dung và phương pháp dạy học môn âm nhạc” do Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức năm 2007. Bên cạnh đó: Dự án

phát triển Giáo viên tiểu học đã tổ chức biên soạn giáo trình âm nhạc và phương pháp dạy học âm nhạc đào tạo ngành giáo dục tiểu học, cấu trúc chương trình âm nhạc gồm 5 môđun: lý thuyết âm nhạc phổ thông, tập đọc nhạc, học hát, nhạc cụ và phương pháp dạy học âm nhạc ở tiểu học. Các môđun liên kết với nhau theo trình tự môđun trước là điều kiện tiên quyết cho môđun học sau, khi học môđun trước sinh viên phải có kỹ năng thực hành thì mới có cơ sở để học tốt các môđun học sau. Vì vậy, môn âm nhạc đã có nhiều đổi mới về nội dung và phương pháp nhằm tích cực hóa người học và nâng cao chất lượng giảng dạy của giảng viên.

Khác với ngành học mầm non, với điều kiện lớp học thuộc dạng đại trà không được tuyển lựa năng khiếu, do đó mức độ tiếp thu và năng lực thực hành âm nhạc của các em không có năng khiếu rất hạn chế, đòi hỏi mỗi giảng viên chúng ta phải tổ chức việc dạy - học như thế nào để gây hứng thú cho các em học tập và đạt hiệu quả.

2. Đổi mới phương pháp dạy học môn âm nhạc theo học chế tín chỉ

Phương pháp dạy học của chúng tôi với mục tiêu “Lấy người học làm trung tâm”, các phương pháp giảng dạy mà lâu nay tôi thường sử dụng để giảng dạy môn âm nhạc là phương pháp trực quan - làm mẫu, phương pháp quan sát, phương pháp vấn đáp, phương pháp giải thích minh họa, phương pháp thực hành luyện tập, phương pháp tác hợp nhóm, phương pháp tự học có hướng dẫn. Các phương pháp này được phối hợp và vận dụng hài hòa theo từng tiết học, từng đối tượng lớp học, các bài giảng ở từng phân môn với thiết kế nhiều hoạt động nhằm thu hút các em dù là có năng khiếu hay không có năng khiếu đều hứng thú học tập, luôn tạo ra các thủ pháp kích thích tư duy cho các em, qua sự hướng dẫn từ một vấn đề chung các em tự giải quyết các bài học khác theo từng nhóm.

Năm học tới, trường ta thực hiện chương trình đào tạo theo học chế tín chỉ. Chắc chắn rằng có nhiều vấn đề phải bàn bạc như: Nội dung chương trình, phương pháp dạy học, cơ sở vật chất, đội ngũ giảng viên, và đặc biệt là đối tượng sinh viên, tính tự giác học tập của sinh viên ...

Chúng tôi đưa ra một số quan điểm và hy vọng thông qua bàn luận có thể góp phần trong việc thực hiện đổi mới phương pháp dạy học như thế nào để áp dụng phù hợp cho chương trình mới : “Học âm nhạc theo học chế tín chỉ”,

Trước hết, cần xác định sự thay đổi về mục tiêu của việc dạy - học giữa học chế học phần và học chế tín chỉ và việc ứng dụng vào bộ môn âm nhạc như thế nào.

Về nội dung chương trình môn âm nhạc và phương pháp dạy học âm nhạc được cấu

trúc gồm 5 tín chỉ học đều ở năm học thứ hai và thứ ba: lí thuyết âm nhạc phổ thông, đọc nhạc, học hát, phương pháp sử dụng đàn phím điện tử và phương pháp dạy học âm nhạc ở trường tiểu học.

Với đặc trưng của âm nhạc là thực hành, cần áp dụng và phát huy các phương pháp như đã nêu ở phần trên.

2.1. Phương pháp trực quan - làm mẫu

Đây là phương pháp đặc trưng của dạy-học âm nhạc. Âm nhạc là nghệ thuật của âm thanh được cảm nhận bằng thính giác, âm thanh vang lên rồi biến mất chỉ còn lại cảm nhận và lắng đọng ở người nghe. Vì vậy các bài học thực hành giảng viên phải làm mẫu.

Ví dụ: Khi dạy về kĩ thuật hát nảy nếu người thầy chỉ giảng thì sinh viên sẽ không thể nào hình dung ra được mà bắt buộc người thầy phải hát làm mẫu, hoặc cho các em xem các trích đoạn Video clip các ca sĩ hát “Kỹ thuật hát nảy”, hay khi dạy phân môn nhạc cụ, người thầy phải đàn mẫu để sinh viên cảm nhận được giai điệu của tác phẩm và cách đặt các thế tay khi chuyển hợp âm, hay khi tập đánh nhịp, người thầy phải thể hiện tư thế đứng, ánh mắt, nét mặt, cách di chuyển các thế tay phối hợp vào nhịp, phách... phương pháp này phải được thực hiện đúng lúc, đúng chỗ sẽ kích lệ được tinh thần học tập của sinh viên vì hiện nay với đặc thù giờ dạy thực hành với số lượng nhiều sinh viên trong một giờ học, vì vậy phương pháp này vẫn phải được duy trì.

2.2. Phương pháp vấn đáp

Vấn đáp là phương pháp được sử dụng thường xuyên trong dạy - học, phương pháp vấn đáp trong môn âm nhạc là phương pháp bổ trợ, giảng viên trao đổi, hướng dẫn, kích lệ sinh viên hứng thú lao động để từ đó các

em thể hiện cảm xúc của mình thông qua tác phẩm, giúp các em nâng cao nhận thức và thẩm mỹ để các em giàu trí tưởng tượng biết ứng dụng vào các bài thực hành. Ví dụ người thầy giúp sinh viên thức dậy những năng lực nhận thức về chuyên ngành như:

- Khi học về nhịp đơn thì các em có thể ứng dụng về việc gõ nhịp, phách, cách đánh nhịp của từng loại nhịp đó như thế nào thông qua các bài hát hiểu được nội dung, tính chất của bài hát.

- Khi học hát, các em nêu được ý nghĩa của bài hát nhằm mang thông điệp gì cho học sinh tiểu học và nhằm giáo dục học sinh vấn đề gì ?

- Khi học nhạc cụ, quan sát giảng viên đàn gam thì biết phát hiện và nêu ra được quy luật của các ngón tay, giữa tay trái và tay phải.

Tay phải: 1,2,3- 1,2,3,4- 1,2,3- 1,2,3,4,5

Tay trái: 5,4,3,2,1- 3,2,1- 4,3,2,1- 3,2,1

- Khi học tập đọc nhạc: Có khả năng chia câu, các câu nhạc kết ở bậc nào của giọng? biết giữ được cao độ của các âm chính trong giọng để khi đọc bài được chính xác.

2.3. Phương pháp giải thích, minh họa

Giải thích là phương pháp kết hợp trong dạy môn âm nhạc, tùy theo nội dung của từng phân môn mà giảng viên áp dụng. Giảng viên dùng lời để thuyết giảng, giới thiệu, giải thích kết hợp với minh họa đối với các phân môn thực hành nhiều là rất cần thiết.

Môn âm nhạc nếu chỉ giảng giải bằng lí thuyết sẽ là chung chung, trừu tượng vì âm nhạc là loại hình nghệ thuật thính giác. Tuy nhiên, khi giảng giải cần hết sức ngắn gọn, dễ hiểu, chủ yếu là gợi mở để sinh viên tự khám phá bài học, giảng viên chốt lại những

kiến thức, kĩ năng cơ bản, vận dụng trong quá trình thực hành, phân tích, nhận xét kết quả bài học để sinh viên tự học hỏi lẫn nhau, tự khám phá, chủ động, tích cực học tập để phát huy khả năng cá nhân.

Ví dụ, khi học môn nhạc lí về các nhịp đơn thể hiện các phách như thế nào để phân biệt và làm rõ tính chất của nhịp ở các bài hát viết nhịp $\frac{2}{4}$ so với nhịp $\frac{3}{4}$ hoặc các nhịp khác, giảng viên phải phân tích, giải thích và phải có bản nhạc để thể hiện mẫu nhằm mục đích mã hóa sự trừu tượng của âm nhạc.

2.4. Phương pháp thực hành luyện tập

Đây là phương pháp trọng tâm, thể hiện kết quả tổng hợp của các phương pháp trên, giúp sinh viên ứng dụng từ lí thuyết để hình thành kĩ năng, đối với sinh viên ngành tiểu học là sinh viên không chuyên, không được tuyển chọn năng khiếu, thời lượng để đi sâu vào chuyên môn từng phân môn ít, do đó những em không có năng khiếu thì việc học âm nhạc quả là vất vả. Vì vậy, đòi hỏi các em phải lấy cần cù bù khả năng, việc thực hành ở trên lớp chủ yếu là nghe giảng viên thị phạm sau đó là vỡ bài theo sự hướng dẫn của giảng viên, chủ yếu việc luyện tập là từng cá nhân phải tự học. Tuy nhiên, trong thời gian các em thực hành ở lớp, giảng viên cũng phải cần đến từng cá nhân để hướng dẫn, vì đối với môn âm nhạc ở lớp thực hành không tốt thì việc tự học không có hiệu quả, càng học càng sai, do đó việc vỡ bài đúng ở lớp là rất quan trọng. Nên lưu ý, đặc thù của âm nhạc là cảm nhận bằng âm thanh, sinh viên không thể tự thực hành khi chưa nghe giảng viên thị phạm.

2.5. Phương pháp tác hợp nhóm

Phương pháp tác hợp nhóm là tổ chức cho các em làm việc theo nhóm hoặc thảo

luận chung toàn lớp về một vấn đề trong bài học, nhằm tăng cường tính tích cực của người học: chủ động tìm tòi khám phá lĩnh hội tri thức dưới sự điều khiển hướng dẫn của giảng viên, qua đó sinh viên có điều kiện chia sẻ, học tập kinh nghiệm lẫn nhau, sinh viên chủ động sáng tạo tiếp thu kiến thức, không bị thụ động, áp đặt một chiều từ phía giảng viên. Tùy theo nội dung yêu cầu của từng phân môn để tổ chức nhóm hoạt động.

Ví dụ: Đối với phân môn nhạc lý, khi dạy khái niệm chung về số chỉ nhịp, nhịp đơn, cho các nhóm hoạt động trao đổi với nhau để liệt kê ra các nhịp đơn, hướng dẫn cho các nhóm dùng các kí hiệu về trường độ để viết nên các ô nhịp trong một loại nhịp nào đó với tiết tấu khác nhau nhằm giúp các em cùng nhau giải mã và nắm kĩ nội dung kiến thức về nhịp.

Khi học về hợp âm ba, sau khi giảng lí thuyết, cho các nhóm hoạt động thành lập và gọi tên các hợp âm ba từ các bậc cơ bản, các em trao đổi và trình bày theo nhóm.

Khi học đàn, học hát những em có năng khiếu sẽ giúp cho những em không có năng khiếu hình thành được khả năng cảm thụ nhịp, phách, tiết tấu, kĩ năng hát luyện láy...

Khi học về phương pháp dạy âm nhạc, các thành viên trong nhóm tác hợp soạn bài và tập giảng...đóng góp ý kiến, rút kinh nghiệm và chọn lựa các phương pháp phù hợp cho từng khối lớp.

Ví dụ: Cũng là một tiết dạy hát, nhưng ở lớp các em còn nhỏ chủ yếu là bắt chước theo thầy, cô thì nên áp dụng những phương pháp nào. Lớp 5 các em đã có sự tư duy, sáng tạo thì nên khai thác phương pháp nào cho phù hợp, chứ không phải cứ tiết dạy hát ở bậc tiểu học là cùng chung một phương pháp.

Học âm nhạc là chủ yếu rèn kĩ năng thực hành, muốn đàn giỏi, hát tốt thì phần lí thuyết âm nhạc phải tốt mới có thể ứng dụng vào thực hành. Vì vậy đối với các lớp học âm nhạc không chuyên cần phải có sự hợp tác trong nhóm để phối hợp giữa các em có năng khiếu và các em không có năng khiếu thì mới có hiệu quả.

2.6. Phương pháp tự học, tự nghiên cứu

Đây là một trong những phương pháp phải có trong hệ thống các phương pháp Dạy- học theo học chế tín chỉ: nhằm phát triển sự nhận thức, trí tuệ của sinh viên, hoạt động học tập của sinh viên vừa diễn ra có khoa học, có mục đích, nội dung, chương trình, phương pháp đào tạo theo thời gian một cách chặt chẽ nhưng không bị khép kín, câu nệ mà linh hoạt để sinh viên phát huy tối đa năng lực nhận thức thông qua việc tự ứng dụng vào thực hành, tự nghiên cứu, phương tiện nhận thức đó thông qua thư viện, phòng bộ môn, điều cơ bản là giảng viên phải hướng dẫn cho sinh viên phương pháp tự học, thiết kế các nội dung hoạt động cho sinh viên tự học ở nhà, kích thích tạo động cơ phát huy tính tích cực một cách tự chủ, tính độc lập cao.

Hoạt động học tập tự giác, tích cực, chủ động, sáng tạo là một mặt đòi hỏi và mặt khác là tạo ra niềm vui. Không thể ép buộc bắt người học hoàn toàn theo ý mình mà ngoài sự bắt buộc đó, giảng viên phải tạo niềm vui học tập cho các em bằng nhiều cách khác nhau như động viên, khen thưởng v.v...nhưng quan trọng nhất là tạo niềm lạc quan cho sinh viên trên lao động và thành quả học tập của bản thân. Như vậy, giảng viên cần thiết kế các nội dung tự học cho sinh viên vừa sức nâng cao lên dần dần. Nếu

dạy học không sát trình độ, luôn ra các bài tập quá khó mang tính chất đánh đố, để sinh viên liên tục thất bại trong quá trình trả bài sẽ giết chết niềm lạc quan học tập của các em sẽ dẫn đến sự thất bại trong giảng dạy của giảng viên.

Đặc biệt, môn âm nhạc là môn học năng khiếu, khi dạy ở các lớp không chuyên, cụ thể là các lớp GDTH, những em không có năng khiếu quả thực là rất khó và gây áp lực nặng nề cho các em khi có một kĩ năng ở phân môn nào đó không hoàn thành, học ở trên lớp còn khó khăn, vậy về nhà thì tự học làm sao được.

Vì vậy, giảng viên âm nhạc cần chú ý đến đối tượng học tập để chọn các tác phẩm âm nhạc cho sinh viên thực hành, hướng dẫn cho các em cách học ở lớp, dạy cho các em cách tự học, biết tự học, biết khai thác những ngân hàng dữ liệu như: thư viện, Internet để hỗ trợ việc học tập.

Ví dụ: Khi giới thiệu một số loại nhạc cụ dân tộc như: Sáo, đàn bầu, đàn nguyệt, đàn tranh... Để giúp các em từ hiểu biết đến cảm nhận đến yêu thích nền văn hóa dân tộc và đặc biệt là để sau này các em dạy học sinh tiểu học thì giảng viên không chỉ dạy sơ sài mà cần phải định hướng, giúp các em tự tìm hiểu qua các tài liệu, nghe hiệu quả âm thanh qua băng đĩa và tìm hiểu trên internet..

3. Một vài kiến nghị

Trong thời gian qua chúng tôi đã vận dụng nhiều phương pháp sinh động nhằm giúp các em hứng thú và tích cực học tập, nhằm nâng cao chất lượng dạy và học. Thế nhưng để đạt được kết quả tốt như mong muốn, chúng tôi thiết nghĩ cần phải thực hiện thêm một số vấn đề xin được nêu ra dưới đây.

3.1. Tổ chức lớp học ở từng mô đun đối với các buổi học ở lớp

Môn âm nhạc và phương pháp dạy học âm nhạc gồm có 5 tiểu mô đun:

- Lí thuyết âm nhạc cơ bản: Lớp học có thể 40 đến 50 sinh viên nhưng phải được chia thành từng nhóm nhỏ để các em thảo luận các hoạt động học tập.

- Đọc nhạc: Phần thực hành kĩ năng đọc nhạc, sử dụng kiến thức này để dạy tập đọc nhạc trong chương trình tiểu học. Chia nhóm khoảng 20 sinh viên

- Học hát: Phần thực hành kĩ năng hát, sử dụng kiến thức này để dạy hát trong chương trình tiểu học. Chia nhóm khoảng 20 sinh viên

- Phương pháp sử dụng đàn phím điện tử: Biết sử dụng thành thạo các chức năng thường dùng khi đàn và đệm bài hát, đệm các bài hát bằng tiết điệu và hợp âm. Chia nhóm khoảng 15 sinh viên

- Phương pháp dạy học âm nhạc ở tiểu học: Lớp học có thể 20 đến 30 sinh viên và được chia thành từng nhóm nhỏ để các em thảo luận, soạn giảng và tổ chức các giờ học và hoạt động âm nhạc ngoài giờ học ở trường tiểu học, từng em phải được tập giảng.

3.2. Phương tiện giảng dạy tối thiểu

- Phòng chức năng: Hiện nay khối Tiểu học và Mầm non đều học nhạc, một buổi có nhiều giảng viên cùng dạy nhưng không có phòng học, chỉ có một phòng âm nhạc được bố trí để nhạc cụ, nên khi học các phân môn khác cũng rất khó khăn, chưa nói tới việc thời gian tới có lớp chuyên âm nhạc sẽ học ở phòng nhạc này, để đảm bảo đúng yêu cầu của môn học, thực hiện được chương trình và chất lượng dạy- học, nhà trường cần phải trang bị thêm 2- 3 phòng âm nhạc nữa.

- Các phương tiện phục vụ giảng dạy: Tối thiểu trong phòng học phải có đàn piano, máy vi tính, projector, màn chiếu hoặc tivi, đầu DVD, có một tấm gương lớn để học hát....

- Nói tóm lại âm nhạc phải được học ở phòng chức năng.

3.3. Các phương pháp thực hiện giảng dạy

Cần duy trì và phát huy các phương pháp đã nêu ở phần trên nhưng phải thay đổi về hình thức tổ chức, cần lưu ý rằng dạy học theo học chế tín chỉ là phải “Người thầy là người tổ chức và điều khiển các hoạt động nhằm kích thích, tạo động cơ, phát huy tính tích cực cho người học”.

3.4. Ý thức học tập của người học

Hiện nay ở các trường tiểu học đã có giáo viên chuyên trách, tuy nhiên đội ngũ giáo viên dạy môn âm nhạc còn thiếu rất

nhều, sinh viên ra trường sẽ phải đảm nhận dạy được tất cả các môn học trong chương trình tiểu học. Do đó, cần phải xác định cho các em để nỗ lực hơn trong học tập. Phải có thái độ ý thức tích cực tham gia bài học thì mới có kết quả tốt.

Như vậy, cần phải lựa chọn và vận dụng phối hợp các phương pháp dạy học một cách linh hoạt, sáng tạo, phù hợp với mục tiêu, nội dung, đặc điểm năng lực, tâm sinh lý của người học thì sẽ đạt được mục tiêu của việc dạy - học môn âm nhạc theo học chế tín chỉ, kích thích óc sáng tạo và khả năng tư duy giải quyết vấn đề, giúp người học dễ hiểu và học tập có kết quả nhằm góp phần nâng cao chất lượng dạy và học ở trường ta.

*

INNOVATION IN TEACHING-LEARNING METHOD OF MUSIC EDUCATION IN ELEMENTARY SCHOOL WITH A CREDIT-BASED SYSTEM

Nguyen Thi Luu An

Thu Dau Mot University

ABSTRACT

In order to contribute to the innovation of training and nurturing expertise competency for students of credit-based elementary education in general and music education in particular, we introduce preliminary training courses for music subject in elementary education, creating a suitable method to the particularities of music and proposing some recommendations to make the learner's learning activities active. Besides that will help students improve their career awareness, have good practical skills and apply good methods for the teaching in the elementary school in the future.

Keywords: music, teaching methods

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Hoàng Long (2007), *Âm nhạc và phương pháp dạy học âm nhạc*. Dự án phát triển giáo viên tiểu học, Bộ Giáo dục và đào tạo.
- [2]. Hoàng Long (2006), *Đổi mới nội dung và phương pháp dạy học âm nhạc*. Dự án đào tạo giáo viên, Bộ Giáo dục và đào tạo.
- [3]. Nguyễn Bá Kim (2007), *Hoạt động của người học*. Dự án đào tạo giáo viên, Bộ Giáo dục và đào tạo.
- [4]. Trần Bá Hoàng (2006), *Vấn đề giáo viên - Những nghiên cứu lý luận và thực tiễn*. NXB Đại học Sư phạm.